

PRAVNI PRIRUČNIK
o nasilju nad ženama i u obitelji

UDRUGA DOMINE
ORGANIZACIJA ZA PROMICANJE ŽENSKIH PRAVA

Pravni priručnik o nasilju nad ženama i u obitelji

Lana Kučer

2025.

UDRUGA DOMINE

ORGANIZACIJA ZA PROMICANJE ŽENSKIH PRAVA

SAVJETOVALIŠTE

za žene žrtve nasilja
i žrtve obiteljskog nasilja

Adresa: Bosanska 4, Split
Telefon: 021/344-688
Mobitel: 099/602 22 65
E-mail: domine@domine.hr;
udrugadomine@gmail.com
Web stranica: www.domine.hr

IMPRESSUM

Naslov

Pravni priručnik o nasilju nad ženama i u obitelji

Autorica

Lana Kučer

Dizajn

Tea Bošnjak

Tisak

Ustanova za zapošljavanje, rad i profesionalnu
rehabilitaciju osoba s invaliditetom DES

Nakladnik

Domine - organizacija za promicanje ženskih prava

REPUBLIKA HRVATSKA

Ministarstvo rada, mirovinskoga
sustava, obitelji i socijalne politike

Ovaj program financira Ministarstvo Rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Sadržaj ove publikacije, u isključivoj je odgovornosti Udruge i ne odražava nužno stajalište Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

Sadržaj:

1. Uvodno.....	7
2. Osnovni pojmovi	9
3. Pravni okvir	11
4. Prijava nasilja i pokretanje pravnog postupka	13
5. Prekršajno pravo – Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	15
5.1. Prekršajni postupak	17
5.2. Prava žrtava prema ZZNO-u	20
5.3. Prekršajne sankcije	23
6. Kazneno pravo – Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku.	25
6.1. Kazneni postupak	32
6.2. Prava žrtava i oštećenica u kaznenom postupku	36
6.3. Kaznenopravne sankcije	42
7. Zaključno	45

1 Uvodno

Nasilje nad ženama i u obitelji predstavlja jedno od najozbiljnijih kršenja ljudskih prava i izraz duboko ukorijenjene rodne diskriminacije. Takvo nasilje ima dugotrajne i razorne posljedice ne samo za žene kao izravne žrtve, već i za društvo u cjelini. Ova pojava obuhvaća različite oblike nasilja – fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko – pri čemu su žene nerazmjerno pogođene. Nasilje nad ženama ne smije se promatrati izolirano, već kao dio šireg društvenog problema rodno uvjetovanog nasilja, koje proizlazi iz nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca te društvenih normi koje održavaju te nejednakosti.

U Republici Hrvatskoj pravni okvir za zaštitu od nasilja uključuje razne nacionalne zakone, poput Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Kaznenog zakona, kao i međunarodne dokumente, poput Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (tzv. Istanbulske konvencije). Međutim, pristup problematici nasilja nad ženama i u obitelji često ostaje rodno neutralan. Posljednje izmjene zakonodavstva donijele su određene pozitivne pomake, ali se naglasak češće stavlja na nasilje u obitelji nego na specifičan problem rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. Pored toga, dvostruki model sankcioniranja, koji uključuje prekršajno i kazneno pravo, može dodatno otežati zaštitu i podršku žrtvama, posebno kada institucije ne prepoznaju sve oblike nasilja ili ne primjenjuju zakonske mehanizme dosljedno.

Udruga Domine od 2002. godine posvećena je promicanju prava žena i razvoju civilnog društva, pri čemu posebnu pažnju pridaje prevenciji svih oblika nasilja nad ženama. Kroz direktnu pravnu, psihološku i drugu podršku, Udruga kontinuirano pruža pomoć ženama koje su preživjele nasilje. Od 2010. godine u sklopu Udruge djeluje Savjetovalište „Maja Čulić“ za žene žrtve nasilja i žrtve obiteljskog nasilja. Savjetovalište, koje nosi ime po prvoj

predsjednici prve ženske organizacije u Splitu, jedino je autonomno savjetovalište ovakvog tipa na području cijele Dalmacije, pružajući ključnu podršku ženama u osjetljivim životnim situacijama.

Kroz rad s volonterkama Savjetovališta, prepoznata je važnost osiguravanja njihovog što boljeg razumijevanja pravnih propisa i procedura. Volonterke igraju važnu ulogu kod ostvarenja prvog kontakta, informiranja i emocionalne podrške ženama koje se obraćaju za pomoć. Ovaj priručnik izrađen je s ciljem da ih dodatno osposobi u njihovom volonterskom djelovanju, pružajući pregled zakonskog okvira i smjernice koje su prilagođene njihovom radu. Naglasak je stavljen na prava i položaj žrtava u postupcima te na korištenje zakonskih mehanizama koji omogućuju zaštitu i podršku, kako bi volonterke mogle učinkovito djelovati i pridonijeti poboljšanju sustava podrške na lokalnoj i nacionalnoj razini.

Sadržaj Priručnika obuhvaća objašnjenje osnovnih pojmova i pregled zakonskog okvira, uključujući najvažnije nacionalne i međunarodne dokumente. Nadalje, u priručniku se iznose informacije o postupku prijave nasilja te najvažnije odredbe prekršajnog i kaznenog prava – od definicija nasilja i tijeka postupka, do prava žrtava i sankcija za počinitelje. Osim toga, priručnik pruža uvid u dostupne mjere zaštite i podrške, s posebnim naglaskom na ovlasti nadležnih institucija. Njegova svrha je olakšati volonterkama snalaženje u složenom pravnom sustavu, osnažiti njihov rad i pružiti im alate za učinkovitiju pomoć osobama u iznimno ranjivim situacijama.

2 Osnovni pojmovi

Nasilje nad ženama

sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu

Nasilje u obitelji

sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom

Rodno utemeljeno nasilje nad ženama

nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene

Žrtva nasilja

osoba koja zbog počinjenja nasilja nad ženama ili u obitelji trpi fizičke ili psihičke posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda

Oštećenik/ca u kaznenom postupku

žrtva na čiju štetu je počinjeno kazneno djelo tj. koja je pretrpjela materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kaznenog djela. Mora se izjasniti da je oštećenica do podizanja optužnice policiji ili državno odvjetništvu, a od potvrđivanja optužnice do pravomoćnosti presude sudu. Oštećenik/ca je žrtva koja želi aktivno sudjelovati u kaznenom postupku u cilju promicanja vlastitih procesnih interesa te u postupku ima neka dodatna prava

Imovinsko-pravni zahtjev

oštećenik/ca ga podnosi radi naknade štete prouzročene kaznenim djelom. Može obuhvaćati potraživanja s osnove naknade štete koja može biti materijalna ili nematerijalna (pretrpljena bol, strah), zatim povrat stvari (ako oštećenica može dokazati da je bila vlasnica te stvari) ili pak poništavanje određenog pravnog posla (ako je zbog kaznenog djela nastao pravni posao imovinskopravnog karaktera).

Osoba od povjerenja

zakonski zastupnik/ca ili druga poslovno sposobna osoba po izboru žrtve, osim ako je predložena ili pozvana u svojstvu svjedoka

3 Pravni okvir

Nasilje nad ženama i u obitelji te zaštita žrtava u Hrvatskoj su uređeni različitim zakonima, podzakonskim aktima, politikama i strategijama, a Republika Hrvatska je i potpisnica i nekoliko međunarodnih akata iz ovog područja. Ono što je potrebno posebno naglasiti jest da u hrvatskim propisima prevladava rodno neutralan pristup, iako je posljednjim izmjenama raznih zakona došlo do određenih poboljšanja, te se češe govori o nasilju u obitelji, nego o (rodno uvjetovanom) nasilju nad ženama. Isto tako, Hrvatska i dalje ima dvostruko sankcioniranje nasilja nad ženama i u obitelji kroz prekršajno i kazneno pravo. U nastavku navodimo najvažnije nacionalne i međunarodne akte koji se odnose na ovo područje.

Nacionalni pravni akti:

- Ustav Republike Hrvatske
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji
- Prekršajni zakon
- Kazneni zakon
- Zakonu o kaznenom postupku
- Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela
- Zakon o socijalnoj skrbi
- Obiteljski zakon
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Relevantne odredbe nalazimo još i u Zakonu o sudovima za mladež, Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima, Zakonu o zaštiti svjedoka, Zakonu o suzbijanju diskriminacije, Zakonu o ravnopravnosti spolova, Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola, Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći.

Međunarodni pravni akti:

- Konvencija UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) I Fakultativni protokol
- Opća preporuka UN-a br.35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama
- Deklaracija UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama
- Pekinška deklaracija i platforma za djelovanje
- Rezolucija o ljudskim pravima Vijeća za ljudska prava
- Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji tzv. Istanbulska konvencija– najopsežniji pravni instrument za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

4 Prijava nasilja i pokretanje pravnog postupka

Prijava nasilja može se izvršiti na više načina. Najčešće, žrtva poziva policiju na mjesto događaja ili odlazi u policijsku postaju kako bi prijavila nasilje. U nekim slučajevima, prijava se podnosi Državnom odvjetništvu (DORH) ili preko hrvatskih zavoda za socijalnu skrb (HZSR). Nevladine organizacije također mogu uz pristanak žrtava podnijeti prijavu. Nasilje može prijaviti žrtva ili svatko tko ima saznanje da je nasilje počinjeno ili policiji ili DORH-u. Korisno je da žrtva iznese sve detalje kojih se sjeća, navede približni vremenski okvir u kojem se nasilje događalo, te imenuje svjedoke/inje koji mogu dati iskaz o nasilju. S obzirom na to da je nasilje ozbiljno kršenje ženskih ljudskih prava, uvijek ga treba prijaviti kao kazneno djelo.

- 1 Žrtva poziva policiju na mjesto događaja
- 2 Žrtva naknadno odlazi u policiju ili Državno odvjetništvo prijaviti nasilje
- 3 Zavod za socijalni rad (HZSR) pošalje prijavu nakon razgovora sa žrtvom po službenoj dužnosti
- 4 Udruga pošalje prijavu uz pristanak žrtve

Osoba od povjerenja je zakonski zastupnik/ca ili druga poslovno sposobna osoba po izboru žrtve, osim ako je predložena ili pozvana u svojstvu svjedoka/inje. Dakle, to ne može biti osoba koja će biti svjedok/inja u daljnjem sudskom postupku, nije opunomoćenik /ca tj. odvjetnik/ca i ne može je zastupati u sudskom postupku. Može

biti npr. član/ica obitelji, prijateljica ili netko iz udruge. Njena uloga je pružanje emocionalne podrške i potpore, osnovnih informacija o radnji na koju prati žrtvu i o tijelu koje provodi radnju.

Zavod za socijalni rad (HZSR) također može po službenoj dužnosti poslati prijavu nakon razgovora sa žrtvom. Udruga može poslati prijavu uz pristanak žrtve. Nadležna tijela će uzeti iskaz žrtve i po potrebi provesti daljnje istražne radnje kako bi utvrdila sve činjenice i okolnosti slučaja.

Za daljnje postupanje svih nadležnih tijela potrebno je pravno kvalificirati djelo. Policija na početku kvalificira djelo kao prekršaj ili kazneno djelo, no DORH može izmijeniti pravnu kvalifikaciju na temelju postojećih ili novih okolnosti ili dodatnih dokaza. Pravno kvalificiranje djela ključno je za pravilno postupanje, a kako bi se to olakšalo, važno je da žrtva pruži što detaljniji opis okolnosti vezanih uz doživljeno nasilje. Kako je prethodno navedeno, u Hrvatskoj imamo procesuiranje nasilja nad ženama i u obitelji kroz prekršajno i kazneno pravo te se u nastavku iznose najvažnije odredbe u oba područja.

5 Prekršajno pravo – Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Prekršaji su ponašanja kojima se tako povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim pravom i zakonima čija zaštita nije moguća bez prekršajnog sankcioniranja, a njihova se zaštita ne ostvaruje kaznenopravnom prisilom. **Prekršaj se može prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu.** Policija je dužna nadležnom sudu podnijeti optužni prijedlog ako utvrdi da je počinjen prekršaj. Ako pak ustanovi da do počinjenja prekršaja nije došlo, policija će o tome obavijestiti žrtvu koja ima mogućnost sama obratiti se sudu. Prekršajni sud nakon provedenog postupka donosi odluku, a u slučaju nasilja u obitelji sud je dužan pravomoćnu presudu dostaviti žrtvi.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO) propisuje prava žrtava nasilja u obitelji, definira krug osoba na koje se zakon odnosi, određuje oblike nasilja u obitelji te predviđa prekršajne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji. Također, zakon predviđa prikupljanje podataka o primjeni zakona, osnivanje Povjerenstva za praćenje i unapređenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji te druge prekršajne odredbe. Ukoliko neko pitanje nije posebno uređeno ovim zakonom, primijenit će se odredbe Prekršajnog zakona.

Oblici nasilja i osobe na koje se zakon primjenjuje

ZZNO uređuje oblike nasilja u obitelji, koje podrazumijeva i nasilje nad ženama. Ovaj Zakon nije rodno osviješten te ne sadrži definicije (rodno utemeljenog) nasilja nad ženama.

Članak 10. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Nasilje u obitelji je:

- 1 primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda*
- 2 tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci*
- 3 psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost*
- 4 ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci*
- 5 zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje*

Osobe na koje se ZZNO primjenjuje su **bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik.** Odredbe ovog zakona primjenjuju se i na **bivšeg bračnog druga, bivšeg izvanbračnog druga, bivšeg životnog partnera, bivšeg neformalnog životnog partnera, sadašnjeg ili bivšeg partnera u intimnoj vezi, osobe koje imaju zajedničko dijete te osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.**

Što se tiče samog postupka, sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna **su postupati hitno i svi postupci pokrenuti po ZZNO-u su hitni**. Isto tako, sav tijela dužna su **postupati posebno obzirno prema žrtvi nasilja te pri poduzimanju radnji na primjeren način skrbiti se o pravima žrtve**. Zdravstveni radnici/ce, djelatnici/ce u ustanovama socijalne skrbi, osobe zaposlene u odgojno-obrazovnim ustanovama, stručni radnici/ce zaposleni u vjerskim ustanovama ili humanitarnim organizacijama te sve druge stručne osobe koje u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja u obitelji dužni su prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova. Tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna su bez odgode obavijestiti nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad o činjenicama i okolnostima koje su pridonijele ili pogodovale počinjenju nasilja u obitelji, radi poduzimanja mjera iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad. S druge strane, rad ženskih i feminističkih udruga je specifičan te se temelji na autonomnosti u radu, što se u kontekstu prijave odnosi na to da se u Savjetovalištu pružamo podršku ženama da nasilje prijave tek onda kada su spremne.

5.1. Prekršajni postupak

Po Prekršajnom zakonu, policijski službenici/ce mogu **na mjestu događaja** počinitelju nasilja u obitelji naredbom odrediti **privremenu mjeru opreza**:

- zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja
- zabrane približavanja određenoj osobi
- zabrane uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom.

Navedena mjera može se izreći u trajanju **do 8 dana**. Sud može produljiti mjeru opreza donesenu od strane policije ili donijeti rješenje o mjeri opreza po službenoj dužnosti ili na prijedlog žrtve, HZSR-a ili ovlaštenog tužitelja. Mjere opreza koje je odredio sud mogu trajati **najdulje do pravomoćnosti odluke suda**. Isto tako, počinitelj može biti i uhićen ili zadržan. Ove mjere su specifične za prekršajni postupak i takve mogućnosti izricanja mjera „na licu mjesta“ od strane policije u kaznenom postupku nema. U kaznenom postupku postoje mjere opreza, ali one po naravi više odgovaraju zaštitnim mjerama u prekršajnom postupku koje propisuje ZZNO.

Zaštitne mjere

Članak 13. ZZNO

Sud može počinitelju nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom, izreći sljedeće zaštitne mjere:

1. obveznog psihosocijalnog tretmana
2. zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji
3. udaljenja iz zajedničkog kućanstva
4. obveznog liječenja od ovisnosti.

Svrha zaštitnih mjera je spriječiti nasilje u obitelji, osigurati zaštitu zdravlja i sigurnosti žrtve nasilja u obitelji te otkloniti okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, a izriču se radi otklanjanja ugroženosti žrtve nasilja u obitelji. **Zaštitne mjere mogu se izreći samostalno i bez izricanja kazne odnosno druge prekršajnoppravne sankcije.** Zaštitne mjere mogu se izreći po službenoj dužnosti, na prijedlog ovlaštenog tužitelja,

žrtve ili Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Na prijedlog žrtve ili drugog ovlaštenog tužitelja sud može, i prije isteka vremena na koje je zaštitna mjera izrečena, preispitati opravdanost daljnjeg tijeka izrečene zaštitne mjere i po potrebi može izrečenu zaštitnu mjeru zamijeniti drugom ili je ukinuti.

Mjere **zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja i udaljenja iz zajedničkog kućanstva** sud može izreći **prije pokretanja prekršajnog postupka** na prijedlog žrtve ili drugog ovlaštenog tužitelja ako postoji izravna opasnost za sigurnost žrtve ili članova/ica njezine obitelji odnosno člana zajedničkog kućanstva. Odluku o izricanju sud je dužan donijeti najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga, nakon saslušanja žrtve i osobe protiv koje se traži izricanje zaštitne mjere. Žalba ne odgađa izvršenje odluke. Ta se odluka bez odgode dostavlja nadležnoj policijskoj postaji radi provedbe izrečene zaštitne mjere. No kako se ova odluka donosi prije pokretanja prekršajnog postupka, sud će ju ukinuti ako žrtva ili drugi ovlašteni tužitelj u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog, o čemu je dužan upozoriti žrtvu.

Policija je **dužna** nadležnom sudu podnijeti optužni prijedlog ako utvrdi da je počinjen prekršaj. Ako pak ustanovi da do počinjenja prekršaja nije došlo, policija će o tome obavijestiti žrtvu koja ima mogućnost sama obratiti se sudu. Kad policija podnese optužni prijedlog Prekršajni sud **može izreći zaštitnu mjeru ukoliko nije već izrečena ili produžiti već izrečene mjere**. Osim izricanja mjera prije pokretanja postupka, zaštitne mjere se mogu izreći i nakon što je postupak pokrenut, a njihovo trajanje može biti od jednog mjeseca do dvije godine. Najčešće Prekršajni sud odredi neku od zaštitnih mjera na rok od 1 ili 3 mjeseca te nakon toga preispituje da li i dalje postoje razlozi da se mjere produlje ili ukinu **dok sudski postupak traje**. Počinitelj nasilja koji ne postupa u skladu s izrečenom zaštitnom mjerom **kaznit će se za prekršaj kaznom zatvora od najmanje deset dana**. Osobe koje u

obavljanju svojih poslova saznaju da počinitelj nasilja u obitelji ne postupa u skladu s izrečenom zaštitnom mjerom dužne su o tome obavijestiti policiju. Isto tako, zaštitne mjere mogu se izreći **i kao dio osuđujuće presude**, samostalno ili uz neku drugu kaznu (novčanu ili zatvor).

5.2. Prava žrtava prema ZZNO-u

Tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna su već pri poduzimanju prve radnje u kojoj žrtva sudjeluje **obavijestiti žrtvu na njoj razumljiv način o svim pravima** koja ima sukladno odredbama ovog zakona te zakona kojim se uređuje kazneni postupak. Navedena tijela dužna su se uvjeriti se da je žrtva danu obavijest o pravima razumjela. U odnosu na **prava koja se tiču obavijesti važnim radnjama (čl. 6. ZZNO točke 6. i 9.)**, tijela koja postupaju će izjavu žrtve o tome **želi li koristiti navedena prava unijeti u obavijest o pravima ili zapisnik** te će poučiti žrtvu da tu izjavu može uvijek tijekom postupka izmijeniti. U slučaju kada je potrebno ispitati dijete žrtvu nasilja u obitelji, dužna su dijete žrtvu ispitati uz primjenu odredaba zakona kojim se uređuje kazneni postupak o posebnom načinu ispitivanja djece. Ako je dijete žrtva nasilja u obitelji, a interesi djeteta u suprotnosti su s interesima roditelja, nadležno tijelo će pozvati nadležno tijelo socijalne skrbi radi imenovanja posebnog skrbnika/ce. Poseban skrbnik/ca ovlašten je davati sve izjave i poduzimati sve radnje na koje je ovlaštena žrtva. Iznimno, dijete žrtva nasilja u obitelji koje je navršilo 16 godina može samostalno davati izjave i poduzimati radnje u postupku.

Članak 6. ZZNO – PRAVA ŽRTAVA NASILJA U PREKRŠAJNOM POSTUPKU

1. pravo na lako dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za potporu žrtvama nasilja u obitelji odmah nakon počinjenja prekršaja i onoliko dugo koliko je potrebno
2. pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama nasilja u obitelji
3. pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde
4. pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka
5. pravo na pratnju osobe od povjerenja po njezinu izboru pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje od prijave prekršaja do pravomoćnog okončanja prekršajnog postupka
6. pravo da bez nepotrebne odgode bude obaviještena o puštanju uhićenika na slobodu, ukidanju zadržavanja ili bijegu okrivljenika te stavljanju izvan snage odluke o izricanju zaštitnih mjera i ukidanju mjera opreza koje su određene radi njezine zaštite ili otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora, osim u slučaju odricanja od navedenog prava
7. pravo na tajnost podataka čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti njezina sigurnost ili sigurnost osoba iz članka 8. stavaka 1. i 2. ovoga Zakona te pravo zahtijevati isključenje javnosti u postupku pred sudom
8. pravo na opunomoćenika u postupku
9. pravo biti obaviještena o poduzetim radnjama povodom prijave i o ishodu postupka, osim u slučaju odricanja od navedenog prava
10. pravo biti ispitana bez neopravdane odgode nakon podnošenja prijave, pravo zahtijevati da bude ispitana u postupku pred sudom te pravo da se daljnja ispitivanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe prekršajnog postupka
11. pravo biti ispitana na policiji od strane osobe istog spola

- 12. pravo na izbjegavanje kontakta s počiniteljem prije i tijekom postupka, osim u onoj mjeri koliko je to nužno za potrebe prekršajnog postupka
- 13. pravo na smještaj u odgovarajuću ustanovu sukladno posebnom zakonu
- 14. pravo na policijsku zaštitu i osiguranje, po nalogu suda, u svrhu neometanog uzimanja osobnih stvari prilikom napuštanja zajedničkog kućanstva
- 15. pravo predložiti da bude ispitana putem audio-video uređaja
- 16. druga prava propisana zakonom kojim se uređuje kazneni postupak, osim onih prava koja po naravi stvari može imati samo žrtva kaznenog djela.

Nakon pokretanja sudskog postupka, Prekršajni sud će zakazati ročište na kojem može biti okrivljenik, žrtva/oštećena i svjedoci/kinje. Kako je navedeno, u samom postupku žrtva ima brojna prava, a za samo ročište važna su pravo na **pratnju osobe od povjerenja** u sudnici i pravo **predložiti da bude ispitana putem audio-video uređaja**. U praksi se pokazalo da često nema audio-video uređaja na Prekršajnom sudu, ali žrtva može tražiti da umjesto toga da svoj iskaz **u odsustvu počinitelja**. Može se dogoditi da sudac/sutkinja odredi još jedno ročište na kojem dolazi do suočavanja iskaza okrivljenika i žrtve, što je izrazito problematično jer oboje moraju biti u sudnici. Nakon što su saslušani iskazi svih sudionika/ca u postupku, sud će donijeti presudu. Presuda može biti osuđujuća ili oslobađajuća, a ukoliko se radi o osuđujućoj presudi, sud će počinitelju izreći i neku od prekršajnopравnih sankcija.

5.3. Prekršajne sankcije

Prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji su:

- **zaštitne mjere**
- **novčana kazna**
- **kazna zatvora**
- **druge prekršajnopravne sankcije propisane Prekršajnim zakonom**

Svrha prekršajnopравnih sankcija je zaštita članova/ica obitelji izloženih nasilju, poštivanje pravnog sustava te sprječavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja.

Prethodno su već objašnjene zaštitne mjere koje se mogu izreći prije, tijekom ili kao dio presude u prekršajnom postupku, a osim njih u ovim postupcima radi nasilja nad ženama izriču se još i novčane kazne ili kazne zatvora.

Što se tiče propisanih kazni prema ZZNO-u one su sljedeće:

Članak 13. ZZNO

1. Tko počini nasilje, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 300,00 eura** ili kaznom zatvora **do 90 dana**, a tko ponovi nasilje, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 900,00 eura** ili kaznom zatvora u trajanju **od najmanje 30 dana**.
2. Tko u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi počini nasilje, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 1100,00 eura** ili kaznom zatvora u trajanju **od najmanje 45 dana**, a tko ponovi opisano nasilje, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 1300,00 eura** ili kaznom zatvora u trajanju **od najmanje 60 dana**.
3. Ako je nasilje počinjeno na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi, počinitelj će se kazniti novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 1700,00 eura** ili kaznom zatvora u trajanju **od najmanje 70 dana**, a tko ponovi opisano nasilje, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu **od najmanje 2500,00 eura** ili kaznom zatvora u trajanju **od najmanje 80 dana**.

6 Kazneno pravo - Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku

Kako je prethodno navedeno, ako je nasilje kvalificirano kao prekršaj, primjenjuju se Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Prekršajni zakon, no ako je kvalificirano kao kazneno djelo, primjenjuju se Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku.

Kaznena djela su ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile i propisana su Kaznenim zakonom.

Nasilje u obitelji - Članak 179.a

Tko grubo, učestalo ili na drugi način teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili druge bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.

Nasilje u obitelji je propisano kao posebno kazneno djelo. Ovaj zakon je u određivanju navedenog kaznenog djela također rodno neosviješten jer eksplicitno ne sadrži pojam nasilja nad ženama, već ga podrazumijeva u okviru navedenog kaznenog djela. Međutim, posljednjim izmjenama Kaznenog zakona, u čl. 87. gdje se propisuju osnovna značenja pojmova u zakonu propisana je definicija rodno utemeljenog nasilja nad ženama pa se navodi:

Rodno utemeljeno nasilje nad ženama označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene. Takvo postupanje uzet će se **kao otegotna okolnost** (pri izricanju kazne) ako Kaznenim zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje.

Međutim, doživljeno nasilje može prelaziti pravni opis kaznenog djela nasilja u obitelji te se podvesti pod neka druga kaznena djela iz skupine, između ostalih to su:

- **kaznenih djela protiv života i tijela** – npr. (teško) ubojstvo, teško ubojstvo ženske osobe, pokušaj ubojstva, sakaćenje ženskih spolnih organa, tjelesna ozljeda, teška tjelesna ozljedanovčana kazna,
- **kaznenih djela protiv spolne slobode** – npr. silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, bludne radnje, spolno uznemiravanje, prostitucijadruge prekršajnopravne sankcije propisane Prekršajnim zakonom,
- **kaznena djela protiv osobne slobode** – npr. protupravno oduzimanje slobode, prisila, prijetnja, nametljivo ponašanje,
- **kaznena djela počinjena na štetu djeteta i kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.**

U nastavku navodimo opise kaznenih djela koja su u praksi često zastupljena kada se radi o nasilju nad ženama ili obitelji. Naime, nadležna tijela kada utvrde da se radi o nasilju nad ženama ili u obitelji, u praksi **neće uvijek ili samo podnijeti kaznenu prijavu za kazneno djelo nasilje u obitelji, već će utvrditi da li se radi o drugim kaznenim djelima.** Moguće je da počinjeno nasilje podrazumijeva i počinjenje više kaznenih djela i prema više žrtava.

Prijetnja - Članak 139.

(1) Tko drugome ozbiljno prijeti kakvim zlom da bi ga ustrašio ili uznemirio, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtniti, teško tjelesno ozlijediti, otetiti, ili mu oduzeti slobodu, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem, oružjem, opasnim oruđem ili drugim opasnim sredstvom, ili uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjeno prema službenoj ili odgovornoj osobi u obavljanju javne ovlasti ili u vezi s njezinim radom ili položajem, ili prema novinaru u vezi s njegovim poslom, ili prema odvjetniku u obavljanju njegove djelatnosti, ili iz mržnje, prema bliskoj osobi ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili prema većem broju ljudi, ili ako je prouzročilo veću uznemirenost stanovništva, ili ako je osoba kojoj se prijeti dulje vrijeme stavljena u težak položaj, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, a kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu.

Nametljivo ponašanje - Članak 140.

(1) Tko prati ili uhodi drugu osobu ili s njom nastoji uspostaviti ili uspostavlja neželjeni kontakt ili je na drugi način zastrašuje i time kod nje izazove tjeskobu ili strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno u odnosu na blisku osobu ili prema djetetu, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

(3) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po prijedlogu.

Zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja - Članak 144.a

(1) Tko zlouporabi odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedi privatnost te osobe, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko uporabom računalnog sustava ili na drugi način izradi novu ili preinači postojeću snimku spolno eksplicitnog sadržaja i tu snimku uporabi kao pravu te time povrijedi privatnost osobe na toj snimci.

(3) Tko kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počini putem računalnog sustava ili mreže ili na drugi način zbog čega je snimka postala dostupna većem broju osoba, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka progoni se po prijedlogu.

(5) Snimke i posebne naprave kojima je počinjeno kazneno djelo iz ovoga članka će se oduzeti.

Spolno uznemiravanje - Članak 156.

(1) Tko spolno uznemirava ili grubo uznemiri drugu osobu kojoj je nadređen ili koja se prema njemu nalazi u odnosu zavisnosti, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prema bliskoj osobi ili osobi koja je posebno ranjiva zbog dobi, bolesti, invaliditeta, ovisnosti, trudnoće, teške tjelesne ili duševne smetnje, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobi, koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Silovanje - Članak 153.

(1) Tko s drugom osobom bez njezina pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svog pristanka s trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili da bez svog pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od tri do osam godina.

2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo silovane ili druge osobe, kaznit će se kaznom zatvora od pet do dvanaest godina.

(3) Počinitelj koji je bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Počinitelj koji je bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka iz stavka 2. ovoga članka kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(5) Pristanak iz stavka 1. ovoga članka postoji ako je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu prijetnje, prijevare, zlouporabom položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti, iskorištavanjem stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje ili nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda.

Povreda djetetovih prava - Članak 177.

(1) Roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti podizanja, odgoja i obrazovanja djeteta, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.

(2) Tko zlostavi dijete ili ga prisili na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara njegovoj životnoj dobi, na prosjačenje ili ga navodi na drugo ponašanje koje je štetno za njegov razvoj ili na drugi način grubo povrijedi djetetova prava, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(3) Ako se zbog kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka dijete odalo prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja, ili je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. i 2. ovoga članka prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Teško ubojstvo - Članak 111.

(1) Roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti podizanja, odgoja i obrazovanja djeteta, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.

(2) Tko zlostavi dijete ili ga prisili na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara njegovoj životnoj dobi, na prosjačenje ili ga navodi na drugo ponašanje koje je štetno za njegov razvoj ili na drugi način grubo povrijedi djetetova prava, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(3) Ako se zbog kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka dijete odalo prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja, ili je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. i 2. ovoga članka prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Teško ubojstvo ženske osobe - Članak 111.a

(1) Tko počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(2) Pri utvrđivanju kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka uzet će se u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnopravan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju.

6.1. Kazneni postupak

Kazneni postupak predstavlja skup pravno normiranih radnji nadležnih tijela, stranaka i ostalih sudionika/ca u postupku čija je **svrha utvrditi da li je kazneno djelo počinjeno te tko ga je počinio** i uređen je Zakonom o kaznenom postupku.

Stadiji kaznenog postupka su:

1. Prethodni postupak – kaznena prijava, izvidi kaznenih djela, istraživanje, dokazne radnje, istraga i optuživanje.
2. Prvostupanjski postupak – rasprava i donošenje presude.
3. Drugostupanjski postupak – žalbeni postupak, postupanje povodom žalbe protiv prvostupanjske presude (redoviti pravni lijek)
4. Postupak povodom izvanrednih pravnih lijekova (iznimno)

Kada žrtva prijavi nasilje policiji/državnom odvjetništvu te ono bude okvalificirano kao kazneno djelo, govorimo o podnošenju kaznene prijave i započinjanju kaznenog postupka. Za vrijeme podnošenja kaznene prijave uz žrtve **može biti osoba od povjerenja**, a prijava se može podnijeti osobno, pisanim putem, e-mailom te putem telefona. Na zahtjev žrtve policija/državno odvjetništvo su joj dužni izdati **pisanu potvrdu o podnošenju kaznene prijave**. Žrtva ima pravo odustati od kaznene prijave, međutim ako se za nasilje koje je prijavljeno kazneni progon poduzima po službenoj dužnosti, odgovarajući postupak će biti proveden **bez sudjelovanja žrtve**. Nakon podnošenja kaznene prijave policija/državno odvjetništvo dužni su utvrditi relevantne činjenice i prikupiti dokaze. Isto tako, **dužni su žrtvi pružiti relevantne informacije o postupanjima po podnesenoj kaznenoj prijavi**.

Počinitelju nasilnog kaznenog djela **sud ili državno odvjetništvo** mogu izreći **mjere opreza**, najčešće:

- obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu,
- zabrana približavanja, određenoj osobi,
- zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
- zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe,
- udaljenje iz doma.

Sud može odrediti počinitelju i **istražni zatvor** koji se u kasnijem tijeku postupka može zamijeniti mjerom opreza. **Žrtva/oštećenica treba biti obaviještena o određivanju i ukidanju istražnog zatvora i mjera opreza.** Ukoliko se izrečene mjere opreza, nadležna policijska postaja provjeravat će sa žrtvom da li se počinitelj drži izrečenih mjera, a žrtva ima pravo sama **prijaviti sva kršenja mjera** opreza policiji i državnom odvjetništvu. Ako je mjere odredio sud i njega će se obavijestiti o kršenju mjera te će se zatražiti određivanje istražnog zatvora.

Ako državno odvjetništvo nije odbacilo kaznenu prijavu već je provelo istragu i prikupilo dovoljno dokaza, sljedeći je korak **podizanje optužnice**. Prisustvo žrtve na optužnom vijeću nije obavezno, međutim ako mu prisustvuje, žrtva u ulozi oštećenice tom prilikom može upozoriti na dokaze o krivnji, obrazložiti svoj imovinskopravni zahtjev te predložiti privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva. **Ako optužnica bude rješenjem potvrđena**, provest će se pripremno ročište nakon kojeg slijedi rasprava koja na kraju rezultira donošenjem presude. . Dok pripremno ročište nije javno, rasprava jest javna, s tim da javnost može biti isključena u zakonom propisanim slučajevima. Dakle, ukoliko Kazneni sud smatra da je optužnica za kaznena djela nasilja koju je podnio DORH utemeljena donijet će odluku o potvrđivanju

optužnice. U kaznenom postupku kao tužitelj nastupa državni odvjetnik/ca i on **nije odvjetnik/ca žrtve/oštećenice**.

Žrtva/oštećenica može imati svog odvjetnika/cu. Okrivljenik ima svog branitelja, a u postupku još sudjeluju svjedoci i vještaci. Žrtva kao oštećenica može aktivno sudjelovati u postupku ukoliko ona to želi. Ukoliko ne želi, ne mora ići na sud, osim na ročište u na koje će biti pozvana **u svojstvu svjedokinje da iznese svoj iskaz**. Tada, između ostalih, ima pravo **na pratnju osobe od povjerenja u sudnici** i pravo **da bude ispitana putem audio-video uređaja**. U kaznenom postupku bi davanja iskaza putem audio-video linka trebalo ići automatizmom, ali uvijek je dobro isto zatražiti te imati na umu da ipak kod nekih sudaca/tkinja se navedeno ne omogućava zbog nedostatka adekvatne opreme te se **zamjenjuje davanjem iskaza u odsustvu okrivljenika**.

Naknada štete

Oštećenik/ca može tražiti naknadu štete koju je pretrpjela počinjenim kaznenim djelom **podnošenjem prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva**. Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku podnosi se **tijelu kojem se podnosi kaznena prijava ili sudu** koji vodi postupak, i to **najkasnije do završetka dokaznog postupka pred prvostupanskim sudom**. Može to zatražiti pisanim putem od suda ili izjaviti usmeno na ročištu. Potrebno je navesti koliki iznos se traži zbog naknade štete i oblik pretrpljene štete. Žrtva kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, ako trpi teže posljedice kaznenog djela, ima pravo na stručnu pomoć savjetnika na teret proračunskih sredstava pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva. **Imovinskopravni zahtjev** može obuhvaćati naknadu štetu koja može biti materijalna ili nematerijalna (pretrpljena bol, strah), povrat stvari ako je oštećenik/žrtva bila vlasnica ili zakonska držateljica te stvari i

poništanje određenog pravnog posla ako je zbog kaznenog djela nastao pravni posao imovinskopravnog karaktera. Imovinskopravni zahtjev je moguće podnijeti u kaznenom postupku ili u posebnoj građanskoj parnici protiv okrivljenog. Ako se zahtjev podnosi tijekom kaznenog postupka, uvjet za njegovo prihvaćanje je da sud okrivljenika proglasi krivim. U građanskoj parnici to nije preduvjet za uspjeh imovinskopravnog zahtjeva. Ako je počinitelj u kaznenom postupku pravomoćno osuđen za kazneno djelo nasilja, žrtva, **neovisno o imovinskom stanju**, može podnijeti **zahtjev za besplatnu pravnu pomoć u građanskom parničnom postupku** za naknadu štete od počinitelja. Sudovi u slučajevima nasilja rijetko odlučuju o imovinskopravnom zahtjevu u kaznenom postupku, pogotovo kod naknade nematerijalne štete, te presudom upućuju žrtvu/oštećenicu na građanski postupak.

Žrtva kaznenog djela nasilja počinjenog s namjerom ima pravo na novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna u skladu sa Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela. Pravo na naknadu može se ostvariti samo ako je kazneno djelo evidentirano ili prijavljeno policiji ili državnom odvjetništvu, a odnosi se na naknadu troškova zdravstvene zaštite, samo ako nema pravo na pokriće troškova na temelju zdravstvenog osiguranja, naknadu za izgubljenu zaradu do 4.645,30 EUR, naknadu zbog gubitka zakonskog uzdržavanja do iznosa od 9290,60 EUR ima posredna žrtva, naknadu za pogrebne troškove u iznosu od najviše 663,61 EUR ima osoba koja ih je platila. Zahtjev se podnosi Ministarstvu pravosuđa, uprava i digitalne transformacije na službenom obrascu i uz prateće dokumente. Zahtjev se podnosi u roku od šest mjeseci od dana počinjenja kaznenog djela, a može se podnijeti i kasnije ukoliko žrtva zbog opravdanih razloga nije bila u mogućnosti zahtjev podnijeti u tom roku, ali najkasnije tri mjeseca od dana kada su prestali opravdani razlozi. Protekom tri godine nakon počinjenja kaznenog djela zahtjev se više ne može podnijeti. Ako je žrtva prethodno ostvarila novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna.

6.2. Prava žrtava i oštećenica u kaznenom postupku

Kao i u prekršajnom postupku, tijela kaznenog postupka (policija, državno odvjetništvo, sud) dužna su **žrtvu upoznati s pravima i uputiti na službe za podršku**. Podršku i pomoć žrtvama i svjedocima pružaju odjeli za podršku žrtvama i svjedocima osnovani pri devet županijskih sudova, a svrha im je pružiti podršku žrtvama kaznenih djela te olakšati stresne situacije svjedočenja i boravka na sudu. Služba za podršku žrtvama i svjedocima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije osigurava informacije o otpustu počinitelja s izdržavanja kazne zatvora, informacije u vezi sa svjedočenjem u međunarodnim predmetima i informacije vezane za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela. Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja pruža žrtvama i svjedocima informacije o pravima te ih upućuje na druge ustanove i organizacije koje pružaju stručnu pomoć putem besplatnog telefona 116-006 (radnim danom od 8 do 20 sati). Organizacije civilnog društva pomažu žrtvama u suočavanju s psihološkim, emotivnim, socijalnim i praktičnim gubitcima pružajući pravnu, emocionalnu, psihološku i praktičnu pomoć, zaštitu, savjete i informacije. Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su već **pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu na njoj razumljiv način o njenim zakonskim pravima te o pravima koja ima kao oštećenica**. Oni su dužni prema žrtvi postupati obzirno i uvjeriti se da je žrtva danu obavijest o pravima razumjela. Isto tako će žrtvu na njoj razumljiv način poučiti o značenju sudjelovanja u postupku u svojstvu oštećenice. U **zapisnik će se unijeti dana obavijest i izjava žrtve želi li sudjelovati u postupku u svojstvu oštećenice**. Prava žrtve i oštećenice propisana su Zakonom o kaznenom postupku (ZKP) za žrtve kaznenih djela, ali za pojedine kategorije žrtava propisuju se dodatna prava, koja navodimo u nastavku.

Članak 13. ZZNO

1. pravo na lako dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za potporu žrtvama kaznenih djela, odmah nakon počinjenja kaznenog djela i onoliko dugo koliko je potrebno,
2. pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom,
3. pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde,
4. pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka,
5. pravo da bude saslušana bez neopravdane odgode nakon podnošenja kaznene prijave te da se daljnja saslušanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe kaznenog postupka,
6. pravo na pratnju osobe od povjerenja, po njezinu izboru (članak 202. stavak 2. točka 38. ovoga Zakona), pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje, od prijave žrtve do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka,
7. pravo da se medicinski zahvati prema žrtvi poduzimaju u najmanjoj mjeri i samo ako su krajnje nužni za potrebe kaznenog postupka,
8. pravo podnijeti prijedlog za progon i privatnu tužbu sukladno odredbama Kaznenog zakona, pravo sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik, pravo biti obaviještena o odbacivanju kaznene prijave (članak 206. stavak 3. ovoga Zakona) i odustajanju državnog odvjetnika od kaznenog progona te pravo preuzeti kazneni progon umjesto državnog odvjetnika,
9. pravo na obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njezine prijave (članak 206.a ovoga Zakona) i podnošenje pritužbe višem državnom odvjetniku (članak 206.b ovoga Zakona),
10. pravo na tajnost podataka čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti njezina sigurnost ili sigurnost žrtvi bliskih osoba,

11. pravo da bez nepotrebne odgode bude obaviještena o puštanju uhićenika na slobodu, ukidanju pritvora ili istražnog zatvora, bijegu okrivljenika i otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora te mjerama koje su poduzete radi njezine zaštite, osim u slučaju odricanja žrtve od navedenog prava,
12. pravo da bude obaviještena o svakoj odluci kojom se pravomoćno okončava kazneni postupak, osim u slučaju odricanja žrtve od navedenog prava,
13. pravo predložiti da bude ispitana putem audio-video uređaja,
14. druga prava propisana zakonom.

Određene žrtve, uz prava koja svakoj žrtvi kaznenog djela pripadaju i koja su propisana čl. 43. Zakona o kaznenom postupku, imaju neka dodatna prava.

Dijete kao žrtva kaznenog djela ima dodatna prava na:

1. opunomoćenika na teret proračunskih sredstava,
2. tajnost osobnih podataka,
3. isključenje javnosti.

Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i žrtva kaznenog djela trgovanja ljudima ima dodatna prava:

1. prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom, na teret proračunskih sredstava,
2. na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava,
3. da ju u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola te da ju, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ta ista osoba,
4. uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve,

a odnose se na strogo osobni život žrtve,

5. biti ispitana putem audio-video uređaja (članak 292. stavak 6. ovoga Zakona), osim ako žrtva zahtijeva da bude nazočna u sudnici tijekom davanja iskaza,
6. na tajnost osobnih podataka,
7. zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.

Žrtva u odnosu na koju su utvrđene posebne potrebe zaštite temeljem pojedinačne procjene ima dodatna prava:

1. prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom, na teret proračunskih sredstava,
2. da ju u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola te da ju, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ta ista osoba,
3. uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve,
4. biti ispitana putem audio-video uređaja (članak 292. stavak 6. ovoga Zakona), osim ako žrtva zahtijeva da bude nazočna u sudnici tijekom davanja iskaza,
5. na tajnost osobnih podataka,
6. zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.

Pojedinačnu procjenu žrtve provodi tijelo koje provodi ispitivanje u suradnji s tijelima, organizacijama ili ustanovama za pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela, prije samog ispitivanja žrtve. Pojedinačna procjena žrtve uključuje utvrđivanje postoji li potreba za primjenom posebnih mjera zaštite u odnosu na žrtvu te ako postoji, koje posebne mjere zaštite bi se trebale primijeniti (mjere za zaštitu sigurnosti žrtve, poseban način ispitivanja žrtve, uporaba komunikacijskih tehnologija radi izbjegavanja vizualnog kontakta s počiniteljem i druge mjere propisane zakonom). Kada je žrtva

kaznenog djela dijete, pretpostavit će se da postoji potreba za primjenom posebnih mjera zaštite te utvrditi koje posebne mjere zaštite treba primijeniti. Pri poduzimanju pojedinačne procjene žrtve osobito se uzimaju u obzir osobne značajke žrtve, vrsta ili narav kaznenog djela i okolnosti počinjenja kaznenog djela. Pri tome se posebna pažnja posvećuje žrtvama koje su pretrpjele značajnu štetu zbog težine kaznenog djela, žrtvama kaznenog djela počinjenog zbog nekog osobnog svojstva žrtve, te žrtvama koje njihov odnos s počiniteljem čini osobito ranjivima, a u slučajevima nasilja **posebno će se uzeti u obzir rizični čimbenici za ponavljanje nasilja, kao i rezultati prethodne procjene potreba žrtve.**

Oštećenik/ca je osoba čije je osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom. Radi se o žrtvi na čiju štetu je počinjeno kazneno djelo tj. koja je pretrpjela materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kaznenog djela. Oštećenik/ca je žrtva koja se izjasni kao oštećena i želi aktivno sudjelovati u kaznenom postupku u cilju promicanja vlastitih procesnih interesa te u postupku ima neka dodatna prava. Žrtva se mora prijaviti kao oštećenik do podizanja optužnice, policiji ili državnom odvjetništvu, a do završetka rasprave, sudu. Kao oštećeniku, žrtvi pripadaju neka dodatna procesna prava

Članka 50. ZKP - PRAVA OŠTEĆENIKA/CE

1. služiti se vlastitim jezikom, uključujući i znakovni jezik gluhih i gluhoslijepih, i na pomoć tumača ako ne govori ili ne razumije hrvatski jezik, odnosno prevoditelja ili tumača znakovnog jezika ako se radi o gluhom ili gluhoslijepom oštećeniku,
2. podnijeti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva te privremenih mjera osiguranja,
3. na opunomoćenika,
4. upozoravati na činjenice i predlagati dokaze,
5. prisustvovati dokaznom ročištu,
6. prisustvovati raspravi i sudjelovati u dokaznom postupku te iznijeti završni govor,
7. izvršiti uvid u spis predmeta sukladno članku 184. stavku 2. ovoga Zakona,
8. zatražiti obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njegove prijave (članak 206.a ovoga Zakona) i podnijeti pritužbu višem državnom odvjetniku (članak 206.b ovoga Zakona),
9. podnijeti žalbu,
10. zatražiti povrat u prijašnje stanje,
11. biti obaviješten o ishodu kaznenog postupka.

6.3. Kaznenopravne sankcije

Presude u kaznenom postupku mogu biti osuđujuće, oslobađajuće ili odbijajuće, a na donesene presude se mogu podnijeti redovni (žalba) i izvanredni pravni lijekovi. U kaznenom postupku moguće je **podnijeti žalbu** na donesenu presudu, a to mogu DORH, okrivljenik, branitelj i oštećenica. Žalba može biti odbačena i presuda potvrđena ili može biti usvojena pa se dešava da **žalbeni sud vrati postupak na ponovno odlučivanje**, a da je žrtva/oštećenica dužna ponovo dati iskaz i sudjelovati u ponovljenom postupku. Za svako kazneno djelo, kako je prethodno i navedeno, propisana je zapriječena kazna. **Pri izboru vrste i mjere kazne sud će**, polazeći od stupnja krivnje i svrhe kažnjavanja, ocijeniti sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (olakotne i otegotne okolnosti), a osobito jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljene učinke kaznenog djela, prijašnji počiniteljev život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu te posljedice koje je žrtva pretrpjela.

Kazne mogu biti **novčana kazna, kazna zatvora, kazna maloljetničkog zatvora i kazna dugotrajnog zatvora za najteža djela**. Kazne se mogu modificirati kroz **rad za opće dobro** kao zamjena za novčanu kaznu i **uvjetnu osudu**. Uvjetna osuda česta je u slučajevima nasilja, a njom se određuje da se kazna na koju je počinitelj osuđen neće izvršiti ako počinitelj u vremenu provjeravanja (koje je u pravilu od 1 do 5 godina) ne počini novo kazneno djelo i ispuni određene mu obveze. Može se izreći samo kada je izrečena kazna do 1 godine zatvora ili novčana kazna. Djelomična uvjetna osuda može se odrediti za jedan dio kazne kada je izrečena kazna veća od 1 i manja od 3 godine zatvora. Osim ovih kazni, uz odgojne mjere koje se izriču maloljetnicima, u

kaznenopravne sankcije spadaju još i sigurnosne mjere. Izriču se presudom u skladu s težinom kaznenog djela i opasnosti počinitelja, a svrha im je otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela. Dakle, sigurnosne mjere se **ne izriču samostalno** već je njihovo izricanje moguće uz osuđujuću presudu kojom je izrečena druga sankcija.

Sigurnosne mjere koje se najčešće izriču presudom u slučajevima nasilja su:

- obvezno psihijatrijsko liječenje
- obvezno liječenje od ovisnosti
- obvezan psihosocijalni tretman
- zabrana približavanja
- udaljenje iz zajedničkog kućanstva

7 Zaključno

Nasilje nad ženama i u obitelji ozbiljan je društveni problem s dugotrajnim posljedicama za pojedinke/ce i društvo u cjelini. Unatoč postojanju zakonskog okvira i međunarodnih standarda koji pružaju mogućnosti za zaštitu žrtava, njihova primjena često ovisi o suradnji institucija, organizacija civilnog društva i pojedinaca/ki. U tom sustavu volonterke Savjetovališta igraju ključnu ulogu pružajući osnovne informacije, podršku i usmjerenje ženama koje su preživjele nasilje. Njihova empatija, stručnost i razumijevanje zakonskih propisa pomažu u osnaživanju žrtava da prepoznaju svoja prava i ostvare zaštitu.

Žrtve nasilja često se nalaze u izuzetno teškim situacijama, emocionalno i fizički iscrpljene, a dodatnu prepreku predstavlja im snalaženje u složenim pravnim procedurama. Upravo zato volonterke predstavljaju, ne samo podršku, nego i most između žrtava i sustava koji ih treba zaštititi. Njihova zadaća nije samo slušati, već i pružiti konkretne informacije koje će žrtvama omogućiti donošenje informiranih odluka i lakše kretanje kroz pravni sustav.

Kako bi se osigurala što kvalitetnija podrška, volonterke tijekom razgovora sa žrtvom nastoje prikupiti ključne informacije koje će olakšati daljnji rad. Važno je saznati što se dogodilo i ima li žrtva zajedničku djecu s počiniteljem, u kojoj je fazi postupak i je li prijavljena kao oštećenica, te o kojem kaznenom djelu ili prekršaju se radi. Potrebno je utvrditi ima li dostupnu dokumentaciju iz institucija i kome se sve dosad obratila za pomoć, kao i postoje li izrečene mjere opreza ili određen istražni zatvor. Dodatno, korisno je saznati osjeća li se žrtva u strahu ili neposrednoj opasnosti, kakav je vlasnički status nekretnine u kojoj živi (je li zajednička, partnerova, njezina ili trećih osoba) te ima li počinitelj ranije

presude te koliko dugo nasilje traje. Konačno, volonterke trebaju obratiti pozornost na moguće dodatne pravne probleme, poput razvoda, skrbništva, vlasničkih odnosa ili zajedničke imovine. Prikupljanje ovih podataka ne samo da pomaže žrtvama razumjeti vlastitu situaciju već i olakšava stručnjakinjama u Savjetovalištu da ponude prilagođene pravne savjete i informacije, kao i mjere zaštite i podrške.

Ovaj priručnik osmišljen je kako bi volonterkama pomogao u njihovom radu te pružio jasnoću, sigurnost i alate za rad s osobama koje su doživjele nasilje. Njime se preporučuje važnost njihove uloge u sustavu podrške te doprinos koji svojim radom daju u stvaranju pravednijeg i sigurnijeg društva za sve. Svojim angažmanom, volonterke ne samo da pomažu pojedinkama u trenutku krize već i aktivno sudjeluju u procesu mijenjanja društvenih normi i poticanju nulte tolerancije na nasilje.

